

نگاهی به کارنامه یک نویسنده پرکار

چگونه یک کتاب جهان را تغییر می‌دهد

مهدی صارمی‌فر

در اوایل دهه ۱۹۸۰، «هاوکینگ» کار روی یک کتاب عامه‌فهم درباره کیهان‌شناسی را آغاز کرد. قصدش هم پرداخت شهریبه مدرسه دخترش بود. در سال ۱۹۸۷، سرانجام «هاوکینگ» کتاب را تمام کرد و نامش را گذاشت: «تاریخچه زمان: از انفجار بزرگ تا سیاهچاله‌ها». انتشارات بنتام که قبلاً هرگز کتاب علمی چاپ نکرده بود، امیدوار بود که شاید فروش کتاب پنج‌رقمی شود. «هاوکینگ» را هم مجبور کردند هیچ نوشته علمی و ریاضی در کتاب نیاورد. «هاوکینگ» هم این کار را کرد. (البته اگر از مشهورترین معادله علمی $E=mc^2$ بگذریم که مانند واضعش «آلبرت اینشتین» شهره عام و خاص است.) نتیجه با آنچه بنتام پیش‌بینی کرده بود، کمی متفاوت بود. توصیف بیشتر را به «استراتژن» می‌سپاریم: کتاب ظرف ۱۰ سال به ۳۰ زبان ترجمه شد، آدر فارسی نیز چند بار ترجمه شد که ترجمه «محمدرضا محبوب»، «کوروش زعیب» از همه معروف‌ترند. او شش میلیون نسخه از آن در سطح جهان فروخته شد. چرا؟ هیچ کس واقعاً نمی‌داند. همه جور نظریه‌ای مطرح شده است. همه احساس می‌کردند که باید قدری درباره علم بدانند و این از بخت آنها بود که کتاب عامه‌فهمی را درباره این موضوع که به وسیله یکی از بهترین افراد این عرصه نوشته شده بود، بخردند (اگرچه لزوماً آن را نخوانند). این مسیری فکری بود که روی میز افراد در پیش چشم ایشان گشوده می‌شد. این یک هدیه کامل سال نو/روز تولد/سپاسگزاری برای پدربزرگ/ها/نوه/ها/خواهرزاده و برادرزاده‌ها، دایه‌ها و عموها/نسل به ظاهر بی‌سوادی بود که ظاهراً فقط به سر و صدا و کامپیوتر علاقه‌مند است. درک این کتاب آسان بود، برای جایزه دادن ایده‌آل بود. به «اینشتین» جدیدی نیاز بود. زنان آن را به مردان هدیه می‌کردند. زنان آن را می‌خواندند (حتی اگر مردان نمی‌خواندند)... نظریه‌های زیادی مطرح شد و بازاربایان سخت به‌کار می‌پرداختند. آنها می‌خواستند کشف کنند که با کتاب بعدی چگونه برخورد کنند. ظاهراً همه روی یک چیز توافق داشتند. مردم کتاب را می‌خریدند، اما واقعاً آن را نمی‌خواندند. بیش از حد گرفتار بودند، خسته بودند، کارهای بهتری داشتند که انجام دهند؛ اما این درست نیست. از میلیون‌ها نسخه‌ای که فروخته شده بود، حداقل چند نسخه از آغاز تا پایان خوانده شد. اثر آن روی افراد (عمدتاً جوان) که آن را تا صفحه ۱۸۲ خوانده بودند، شگرف بود. افراق نیست اگر بگوییم این کتاب نسل جدیدی از دانشمندان را به‌وجود آورده است. روزی یکی

از برندگان جایزه نوبل خواهد گفت: «آن‌گاه، یک روز تاریخچه زمان را خواندم و آنچه را که می‌خواستم انجام دهم، شناختم». این‌طور یک کتاب، جهان را تغییر می‌دهد. پس خود کتاب چه؟ در آغاز، بسیار خواندنی است و نیازی نیست بگوییم بسیار بصیرانه است. البته مفاهیم مطرح شده دشوار و ساده کردن آنها بدون ساده‌انگاری دشوار است. «هاوکینگ» در این کار موفق می‌شود. چند نمونه از عناوین فصل‌ها نشان می‌دهد که کتاب درباره چیست: جهان در حال انبساط، سیاهچاله‌ها، منشأ و آینده جهان، وحدت در فیزیک. کتاب با بررسی چند مساله فلسفی ختم می‌شود. در عین حال، به فیلسوفان «که نتوانسته‌اند پایه‌ای پیشرفت نظریات علمی پیش بروند»، طعنه می‌زند. ممکن است تفکرات «هاوکینگ» در چند سیاهچاله فلسفی ناپدید شوند، اما جالب و متناسب هستند. به این ترتیب است که دانشمندان بزرگ معاصر که در جبهه مقدم حوزه کار خود ایستاده است، می‌انند. فرضیات فلسفی که دانشمندان معاصر مطرح ساخته‌اند، ممکن است سست یا در واقع غلط باشند. اما استفاده می‌شوند و ثمربخش هستند. این فرضیات قسمت اعظم برجسته‌ترین تفکرات زمان ما را ایجاد کرده‌اند. آیا فلسفه برای علم اصلاً اهمیتی دارد؟ ظاهراً «هاوکینگ» فکر می‌کند که (در نهایت) اهمیت دارد. «هاوکینگ» در خاتمه «تاریخچه زمان» درباره موضوعاتی نظیر نظریات وحدت‌یافته (نظریات همه چیز) بحث می‌کند. اینکه آیا این دو هستی بحث‌برانگیز وجود دارند، مورد بحث قرار نگرفته است، یا حتی مناسب بحث تلقی نشده است («هاوکینگ» به دومی اعتقاد محکم دارد اما به اولی نه). اما او نکته فلسفی مهمی را مطرح می‌سازد: «ویکتور معمول علم، مدل‌سازی ریاضی، نمی‌تواند به این سوال پاسخ دهد که چرا باید برای توضیح جهان، مدلی وجود داشته باشد. «ویکتورنشتاین»، فیلسوفی که «هاوکینگ» به ویژه او را مستخره می‌کند، بیش از ۷۰ سال پیش، این سوال را به طرزی موجزتر مطرح کرده است: «اینکه اشیا چگونه در جهان وجود دارند مهم نیست، بلکه این مهم است که جهان وجود دارد.»

است و می‌تواند قوانین جهان را بررسی کند. «هاوکینگ» پس از انتشار کتاب پرفروشش به شهرت رسید. به مرد کوچکی که روی صندلی چرخدار موتوری می‌نشست، به‌عنوان یکی از جاذبه‌های کمبریج اشاره می‌شد. حالا دیگر از همه جای جهان، هاوکینگ را دعوت می‌کردند. سفر به خارج و افتخارات فراوان بود. درباره «هاوکینگ» فیلمی تلویزیونی با عنوان «آرباب جهان» ساخته شد. سال ۱۹۹۰، کار «هاوکینگ» به هالیوود کشید و در آنجا با «استیون اسپیلبرگ» دیدار کرد. هر دو آنها کار یکدیگر را ستایش کردند. «اسپیلبرگ» قول داد که از فیلم «تاریخچه زمان» حمایت کند. «هاوکینگ» پیشنهاد کرد که باید آن را بازگشت به آینده ۴ نامید. فیلم‌برداری در استودیویی در نزدیکی لندن، با تقلید دقیق از دفتر «هاوکینگ» در گروه ریاضیات کاربردی و فیزیک نظری آغاز شد. «هاوکینگ» در کمبریج، هنگامی که مانند هر هنرپیشه دیگری استراحت می‌کرد، فکر کردن درباره سخنرانی خود برای بردن جایزه اسکار را شروع کرد. «بهترین نقش حمایت‌کننده برای جهان» اما متأسفانه، استودیوهایی که او در آنجا کار می‌کرد او را فقط شایسته بردن نوبل می‌کرد (نوعی اسکار برای افرادی که در جهان واقعی به اسکار نمی‌رسند). البته «هاوکینگ» آشکارا به نوبل علاقه‌مند بود (بزرگ‌ترین مدخل در ضمیمه «تاریخچه زمان» مربوط به واژه «جایزه نوبل» است). اما شانس بردن این جایزه به وسیله او، در واقع، بسیار کم است. چه کسی دیده که کمیته نوبل در ۱۰۰ سال گذشته به یک کیهان‌شناس نوبل بدهد؟

«هاوکینگ» که حالا یک سوپرستار واقعی شده بود، نوشتن برای عامه را ادامه داد. کتاب‌های بعدی او از این هم جذاب‌تر و البته تاحدودی سنگین‌تر هستند. اما گویا نوشتن به مذاق او خوش آمده است. «هاوکینگ» پرفروش‌ترین کتاب علمی و یکی از پرفروش‌ترین کتاب‌های دنیا را نوشته است. سال‌ها «تاریخچه زمان» در صدر جدول فروش قرار داشت و با همین عنوان وارد کتاب رکوردهای گینس شد. این بود که «هاوکینگ» دومین بخش از دوگانه‌اش «جهان در پوست گردو» را نوشت؛ کتابی که در آن دق‌دلی‌اش سر بنام را خالی کرد و هر مفهوم پیچیده‌ای را که این انتشاراتی مانع از نوشتن آنها در «تاریخچه زمان» شده بود، البته به همراه دستاوردهای جدید در فیزیک و کیهان‌شناسی منتشر کرد. فروش این کتاب نشان داد «هاوکینگ» دیگر «برند» شده است و تصویر او روی جلد در حالی که بلاهت خواننده‌اش لبخندی به گشادی جیب ناشرش

- سال ۱۹۹۰ کار «هاوکینگ» به هالیوود کشید و در آنجا با «استیون اسپیلبرگ» دیدار کرد. هر دو آنها کار یکدیگر را ستایش کردند. «اسپیلبرگ» قول داد که از فیلم «تاریخچه زمان» حمایت کند. «هاوکینگ» پیشنهاد کرد که باید آن را بازگشت به آینده ۴ نامید.

کلامه از صفحه ۱۸

با خواندن این کتاب می‌توان با حوزه‌های مختلف فیزیک معاصر آشنا شد. این کتاب در ۹ فصل تنظیم شده است که «ارتباط با اینشتین»، «روبارویی با سیاهچاله‌ها»، «در برابر غرایب» و «پرسش پائینی» عنوان چند فصل آن است. همچنین متن سخنرانی «هاوکینگ» در دانشگاه کمبریج به مناسبت تصدی کرسی استادی ریاضیات کواکسی در این کتاب آمده است. کتاب تالیف «جان بازلو» و «جان سافه» است که «کتاب‌الله دادفرما» آن را ترجمه کرده و شرکت انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی آن را منتشر کرده است.

و آن هم ترجمه پاکیزه دکتر «رضا خزانه» است. برخلاف بیشتر کتاب‌های علمی که به دلیل ناآشنایی مترجمان با موضوع پر از غلط و مفشوش است، این کتاب توسط یک کارشناس و اهل فن ترجمه شده است که به همین دلیل قابل اطمینان است. کتاب را انتشارات فاطمی منتشر کرده است.

جهان استیون هاوکینگ

هر چند این کتاب عنوان فرعی «آشنایی با شگفت‌انگیزترین دانشمندان زمان ما» را با خود دارد، کمتر به زندگی شخصی و خصوصی «هاوکینگ» می‌پردازد و معرفی حوزه فعالیت‌های او در نسبیت، کوانتوم و کیهان‌شناسی را در اولویت قرار داده است.

تنظیم شده و نقاط عطف زندگی در آنها برجسته شده است. این کتاب یک ویژگی بسیار ممتاز نسبت به دیگر کتاب‌های مشابه دارد و آن هم برجسته کردن نقش «جین وایلد» همسر اول «هاوکینگ» است. «هاوکینگ» آنقدر دانشمند برجسته‌ای است که فراموش می‌کنیم او هم مثل هر انسان دیگری برای رسیدن به این جایگاه نیازمند راهی هموار است و یکی از کسانی که بیشترین نقش را در موفقیت «هاوکینگ» داشت، «جین وایلد» بود که مولف به خوبی از عهده بیان کردن نقش وی برمی‌آید. آیا جنسیت نویسنده هم در پررنگ کردن نقش «جین» موثر بوده است؟ «کیتی فرگوسن» مولف این کتاب است. این کتاب یک مزیت چشمگیر دیگر هم دارد

نویسنده‌ای که زیاد می‌داند

مولف برای تنظیم این کتاب چندین جلسه با خود هاوکینگ، همکاران، دستیاران، منشی‌ها و دانشجویان گفت‌وگو می‌کند. کتاب‌هایی که درباره‌اش نوشته شده را می‌خواند و همه اسناد و مدارک را بررسی می‌کند و همه آنها را در یک کتاب کوچک خلاصه می‌کند. کتاب چندمحور اصلی دارد که به موازات هم پیش می‌روند؛ زندگینامه هاوکینگ، دستاوردهای علمی وی، شرح موضوع‌های علمی و کیهان‌شناسی که برای درک فعالیت‌های هاوکینگ لازم است و نظریه همه چیز. این کتاب در ۱۰ فصل تنظیم شده است که البته به جز دو فصل اول که مقدمه کتاب محسوب می‌شود، بقیه فصل‌ها مانند بیشتر زندگینامه‌ها برحسب مراحل مختلف زندگی